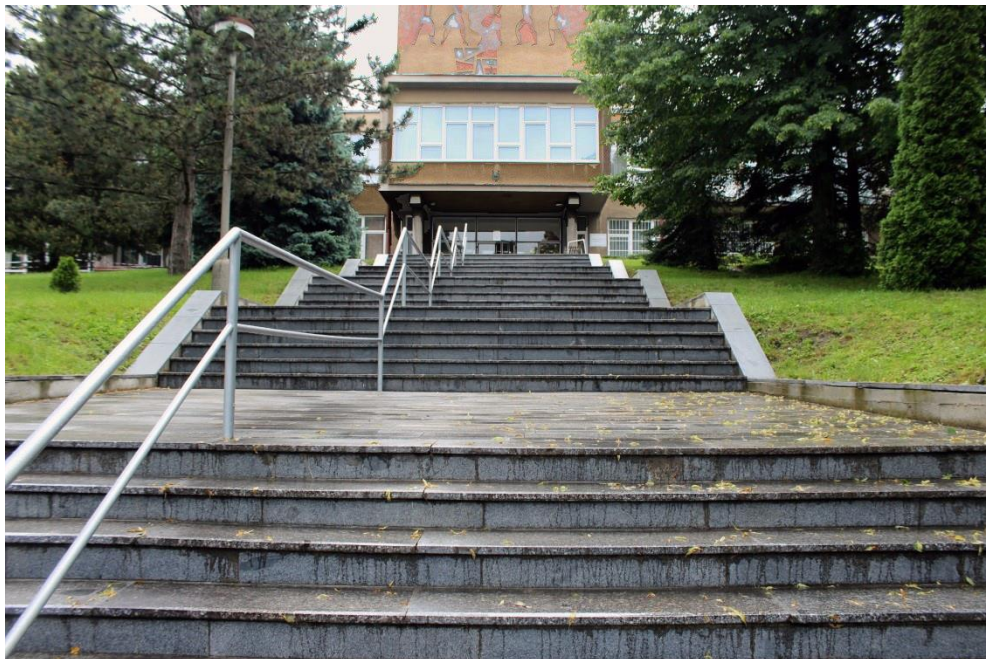

Kancelária verejného ochrancu práv

Správa o výsledkoch prieskumu bezbariérového prístupu do budov škôl a bezbariérovosti v nich

Bratislava október 2016

Podľa § 13 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov som Príkazom č. 2/2016 z 09. februára 2016 o určení prioritných tém na rok 2016 v znení príkazu č. 3/2016 ako jednu z tém určila, a zároveň zamestnancom Kancelárie verejného ochrancu práv uložila vykonať, prieskum zabezpečenia bezbariérového prístupu do budov škôl všetkých stupňov a tiež bezbariérovosti v nich.

Prieskum vykonala pracovná skupina Kancelárie verejného ochrancu práv v zložení:

Odborný gestor: Mgr. Petra Fúková

Pracovná skupina: Mgr. Radka Babel'ová
Mgr. Katarína Drábiková

Obsah

Zoznam použitých skratiek	4
Právne východiská.....	5
Úvodné informácie o prieskume	9
Osobný prieskum v školách	12
1. Osoby s telesným postihnutím	12
1.1. Bezbariérový vstup	12
1.2. Bezbariérovosť v budovách	17
1.3. Bezbariérové sociálne zariadenia	23
1.4. Vyhradené parkovacie miesta	26
2. Osoby so zmyslovým postihnutím	27
Zistenia zo stanovísk	29
Zhrnutie	36
Závery.....	38
Odporúčania	42

Zoznam použitých skratiek

antidiskriminačný zákon – zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov

centrum – Centrum podpory študentov so špecifickými potrebami

dohovor – Dohovor Organizácie spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím

EUBA – Ekonomická univerzita v Bratislave

FA – fakulta architektúry

Kancelária – Kancelária verejného ochrancu práv

ministerstvo školstva – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

MŠ – materská škola

Národný program – Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020

OU – odborné učilište

PF – právnická fakulta

SOŠ – stredná odborná škola

SR – Slovenská republika

stavebný zákon – zákon 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov

STÚ – Slovenská technická univerzita v Bratislave

SZŠ – súkromná základná škola

školský zákon – zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

ŠZŠ – špeciálna základná škola

UK – Univerzita Komenského v Bratislave

úrad – Okresný úrad Bratislava

ústava – Ústava Slovenskej republiky

VŠMU – vysoká škola múzických umení

VÚC – vyšší územný celok

vyhláška o všeobecných technických požiadavkách na stavby – vyhláška č. 532/2002 Z. z. ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie

zákon o vysokých školách – zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

ZŠ – základná škola

Právne východiská

Slovenská republika ako demokratický a právny štát prijala a zaviazala sa naplňať jeho základné zásady a princípy, medzi ktoré patrí aj zásada rovnosti a nediskriminácie. V duchu uvedených zásad má každý právo na rovnaký prístup k právam a nesmie byť diskriminovaný. Niektoré skupiny osôb vzhľadom na svoje špecifické postavenie dané rôznymi faktormi majú prístup k právam v porovnaní s ostatnými osobami sťažený. Pre tieto skupiny je nevyhnutné prijímať opatrenia, ktoré ich znevýhodnenie eliminujú, a zabezpečia im plnohodnotné postavenie v spoločnosti. Medzi takéto skupiny osôb patria aj osoby so zdravotným postihnutím.

Podľa čl. 42 ods. 1 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky **každý má právo na vzdelanie**. Podľa čl. 19 ods. 1 ústavy, každý má právo na **zachovanie ľudskej dôstojnosti**. Ústava je okrem iného postavená na už spomenutých zásadách **rovnosti v dôstojnosti a právach a na zásade nediskriminácie**. Túto zásadu nájdeme aj v školskom zákone, podľa ktorého výchova a vzdelávanie sú založené na princípoch zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie. Aj zákon o vysokých školách je postavený na zásade rovnakého zaobchádzania vo vzdelaní. Výslovne zakazuje diskrimináciu z dôvodu zdravotného postihnutia. Zdravotné postihnutie ako zakázaný dôvod diskriminácie upravuje aj antidiskriminačný zákon, ktorý sa vzťahuje aj na oblasť vzdelávania. Protokol č.1 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v prvej vete článku 2 uvádza: „Nikomu nesmie byť odopreté právo na vzdelanie.“ Nositeľom zodpovednosti za plnenie týchto záväzkov je štát, jeho zodpovednosť sa vzťahuje na poskytovanie vzdelávania bez ohľadu na to, či je vzdelávateľom štátna alebo súkromná inštitúcia.

K najdôležitejším dokumentom v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím je Dohovor Organizácie spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím a jeho Opčný protokol, ktorého zmluvnou stranou je aj Slovenská republika. Cieľom dohovoru je presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovnaké využívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so zdravotným postihnutím a podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti. Osoby so zdravotným postihnutím podľa dohovoru zahŕňajú osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému a účinnému zapojeniu do života spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.

Dohovor sa zakladá na všeobecných zásadách, ako sú:

- rešpektovanie prirodzenej **dôstojnosti, osobnej nezávislosti vrátane slobody voľby a samostatnosti osôb,**
- **nediskriminácia,**
- **plné a účinné zapojenie sa a začlenenie do spoločnosti,**

- rešpektovanie odlišnosti a prijímanie osôb so zdravotným postihnutím ako súčasť ľudskej rozmanitosti a prirodzenosti,
- **rovnosť príležitostí,**
- **prístupnosť,**
- rovnosť medzi mužmi a ženami,
- rešpektovanie rozvíjajúcich sa schopností detí so zdravotným postihnutím a rešpektovanie práva detí so zdravotným postihnutím na zachovaní vlastnej identity.

Podľa dohovoru **je diskriminácia na základe zdravotného postihnutia každé vytváranie rozdielov, vylúčenie alebo obmedzenie osoby na základe jej zdravotného postihnutia**, ktorých cieľom alebo účinkom je **narušenie** alebo znemožnenie uznávania, využívania alebo **uplatňovania všetkých ľudských práv a základných slobôd** v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, občianskej alebo inej oblasti **na rovnakom základe s ostatnými**. Za formu diskriminácie sa podľa dohovor uznáva aj **odmietnutie primeraných úprav**. Primerané úpravy sú nevyhnutné a adekvátne zmeny a prispôsobenie, ktoré nepredstavujú neúmerné alebo nadmerné zaťaženie a ktoré sa robia, ak si to vyžaduje konkrétny prípad, s cieľom zabezpečiť osobám so zdravotným postihnutím využívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými.

Zmluvné strany dohovoru sa okrem iného zaviazali:

- prijať všetky príslušné legislatívne, správne a iné opatrenia na uplatňovanie práv uznávaných v tomto dohovore,
- zdržať sa akéhokoľvek konania alebo praktík, ktoré sú v rozpore s týmto dohovorem, a zabezpečiť, aby verejné orgány a inštitúcie konali v súlade s týmto dohovorem,
- prijať všetky primerané opatrenia na odstránenie diskriminácie na základe zdravotného postihnutia zo strany akejkolvek osoby, organizácie alebo súkromného podniku.

Jednou zo zásad, na ktorých je dohovor postavený, je zásada prístupnosti, ktorá zaväzuje zmluvné štáty **prijať príslušné opatrenia na zabezpečenie prístupu osôb so zdravotným postihnutím k fyzickému prostrediu**, k doprave, **k informáciám a komunikácii** vrátane informačných a komunikačných technológií a systémov, ako aj k ďalším prostriedkom a službám dostupným alebo poskytovaným verejnosti. Pod opatreniami dohovor rozumie **identifikáciu a odstraňovanie prekážok a bariér brániacich prístupnosti**, ktoré sa budú vzťahovať okrem iného na:

- **budovy**, cesty, dopravné a iné vnútorné a vonkajšie zariadenia **vrátane škôl**, obytných budov, zdravotníckych zariadení a pracovísk,

- **informačné, komunikačné a iné služby** vrátane elektronických a pohotovostných služieb.

Zmluvné strany dohovoru sa v tejto súvislosti okrem iného zaviazali prijať príslušné opatrenia:

- na vypracovanie, vyhlásenie a kontrolu dodržiavania **minimálnych noriem a pravidiel na zabezpečenie prístupnosti** zariadení a služieb dostupných alebo poskytovaných verejnosti,
- na vybavenie budov a iných verejne prístupných priestorov **označením v Braillovom písme** a v ľahko čitateľnej a zrozumiteľnej forme,
- na poskytovanie rôznych foriem živej asistencie a sprostredkovania vrátane sprievodcov, predčítavateľov a profesionálnych tlmočníkov posunkového jazyka s cieľom uľahčiť prístup do budov a do iných verejne prístupných zariadení,
- na podporovanie prístupu osôb so zdravotným postihnutím k novým informačným a komunikačným technológiám a systémom vrátane internetu.

Zmluvné strany dohovoru tiež uznávajú **právo osôb so zdravotným postihnutím na vzdelanie**. Na účel uplatňovania tohto práva bez diskriminácie a na základe rovnosti príležitostí zmluvné strany zabezpečia **začleňujúci vzdelávací systém na všetkých úrovniach** a celoživotné vzdelávanie. Pri realizácii tohto práva zmluvné strany zabezpečia, aby

- osoby so zdravotným postihnutím **neboli na základe svojho zdravotného postihnutia vylúčené zo všeobecného systému vzdelávania** a aby deti so zdravotným postihnutím ne boli na základe svojho zdravotného postihnutia vylúčené z bezplatného a povinného základného vzdelávania alebo zo stredoškolského vzdelávania,
- osoby so zdravotným postihnutím mali **na rovnakom základe s ostatnými prístup k inkluzívnemu, kvalitnému a bezplatnému základnému a stredoškolskému vzdelaniu** v spoločenstve, v ktorom žijú,
- sa im poskytovali **primerané úpravy** v súlade s ich individuálnymi potrebami,
- osoby so zdravotným postihnutím dostali v rámci všeobecného systému vzdelávania **požadovanú podporu** s cieľom umožniť ich účinné vzdelávanie.

V Dohovore o právach dieťaťa zmluvné strany uznávajú právo dieťaťa na vzdelanie. Tiež uznávajú, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti.

Podľa Školského zákona sú výchova a vzdelávanie založené na princípoch **slobodnej voľby vzdelávania** s prihliadnutím na očakávania a predpoklady detí a žiakov v súlade s možnosťami výchovno-vzdelávacej sústavy. Dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami má právo na výchovu a vzdelávanie s využitím špecifických foriem a metód, ktoré zodpovedajú jeho potrebám, a na **vytvorenie nevyhnutných podmienok**, ktoré túto výchovu a vzdelávanie umožňujú. Zákonný zástupca má **právo vybrať pre svoje dieťa školu** alebo školské zariadenie, ktoré poskytuje výchovu a vzdelávanie zodpovedajúce schopnostiam, zdravotnému stavu, záujmom a záľubám dieťaťa, jeho vierovyznaniu, svetonázoru, národnosti a etnickej príslušnosti; právo na slobodnú voľbu školy alebo školského zariadenia možno uplatňovať v súlade s možnosťami výchovno-vzdelávacej sústavy.

Podľa zákona o vysokých školách má **každý právo študovať na vysokej škole** zvolený študijný program, ak splní základné podmienky prijatia na štúdium. Vysoká škola vytvára **všeobecne prístupné akademické prostredie** aj vytváraním zodpovedajúcich podmienok štúdia pre študentov so špecifickými potrebami bez znižovania požiadaviek na ich študijný výkon.

Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 458/2012 Z. z. o minimálnych nárokoch študenta so špecifickými potrebami upravuje **minimálne nároky študenta so špecifickými potrebami**, okrem iného pre nevidiacich, slabozrakých, nepočujúcich, nedoslýchavých študentov, študentov s postihnutím dolných končatín a s postihnutím horných končatín. Minimálne nároky pritom vyhláška člení na **priestorové, materiálne nároky** a nároky súvisiace so štúdiom.

Hlavné zásady, princípy a požiadavky zabezpečenia bezbariérového riešenia prostredia a prístupnosti stavieb v Slovenskej republike upravuje stavebný zákon. Stavby sa musia navrhovať tak, aby boli po celý čas životnosti v súlade so základnými požiadavkami na stavby, a **ak ide o stavbu, ktorá je prístupná širokej verejnosti**, aby spĺňala aj osobitné požiadavky na užívanie stavby osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, **najmä požiadavku bezbariérovosti**. Podrobnejšie ustanovenia obsahuje vyhláška o všeobecných technických požiadavkách na stavby, ktorá je účinná od 1. decembra 2002. Ustanovenia o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie sa primerane vzťahujú aj na zmeny stavieb, ak to nie je vylúčené zo závažných kultúrnych, historických alebo technikoprevádzkových dôvodov. Uvedené požiadavky sa použijú okrem iného na stavby nebytovej budovy v časti určenej na užívanie verejnosťou, medzi ktoré patria aj budovy pre školstvo, na vzdelávanie a výskum. Všeobecné technické požiadavky zabezpečujúce užívanie stavieb osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu boli upravené vyhláškami aj v minulosti – prvá vyhláška nadobudla účinnosť 1. septembra 1985, druhá 1. septembra 1994.

Úvodné informácie o prieskume

Bezbariérovosť fyzického prostredia je jedným z dôležitých predpokladov zabezpečenia plného prístupu osôb so zdravotným postihnutím, najmä osôb s telesným a zmyslovým postihnutím, k väčšine základných práv a slobôd na rovnakom základe s ostatnými. Tejto téme sa venujem od roku 2014. V roku 2015 som medzi svoje priority zaradila tému bezbariérového prístupu do verejných budov a bezbariérovosti vo verejných budovách, v ktorých sídlia orgány verejnej správy. Zamerala som sa na úrady práce, sociálnych vecí a rodiny.

V uvedenej téme som sa rozhodla pokračovať aj v roku 2016. Okrem iného som si za úlohu stanovila preskúmať bezbariérový prístup do budov škôl všetkých stupňov a tiež bezbariérovosť v nich. Prieskum som zamerala na hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislavu. V rámci tohto regiónu Kancelária verejného ochrancu práv preskúmala školy, v ktorých sa realizuje sústavná príprava na budúce povolanie, teda základné školy, stredné školy, školy pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a vysoké školy.

Zoznam škôl je dostupný na internetovej stránke Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. V priebehu mesiacov máj, jún a júl 2016 pracovníci Kancelárie navštívili školy, ktoré predstavujú približne desať percent z celkového počtu škôl v hlavnom meste. Školy boli vybrané žrebovaním, zvlášť v kategóriách:

- základné školy a špeciálne základné školy
- stredné školy a špeciálne stredné školy
- vysoké školy.

Do žrebovania zaradili všetky základné a stredné školy v sieti škôl bez ohľadu na ich zriaďovateľa. Vysoké školy boli do zoznamu zaradené podľa jednotlivých fakúlt bez ohľadu na to, či ide o verejnú, súkromnú alebo štátnu školu. V rámci prieskumu pracovníci Kancelárie navštívili tieto školy:

Základné školy a špeciálne základné školy

- Základná škola Medzilaborecká – zriaďovateľ mestská časť Bratislava-Ružinov
- Základná škola s materskou školou Milana Rastislava Štefánika (Grösslingová ulica) – zriaďovateľ mestská časť Bratislava-Staré Mesto
- Základná škola Borodáčova – zriaďovateľ mestská časť Bratislava-Ružinov
- Základná škola s materskou školou s vyučovacím jazykom maďarským (Vetvárska ulica) – zriaďovateľ mestská časť Bratislava Podunajské Biskupice
- Základná škola s materskou školou Odborárska – zriaďovateľ mestská časť Bratislava-Nové Mesto

- Základná škola s materskou školou Za kasárňou – mestská časť Bratislava-Nové Mesto
- Základná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím Gejzu Slaninku ako organizačná zložka Spojenej školy internátnej Hrdličkova – zriaďovateľ Okresný úrad Bratislava
- Špeciálna základná škola pre žiakov so zrakovým postihnutím internátna ako organizačná zložka Spojenej školy internátnej pre žiakov so zrakovým postihnutím (Svrčia ulica) – zriaďovateľ Okresný úrad Bratislava
- Súkromná základná škola pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním Bajkalská – zriaďovateľ Výchovno-vzdelávacie združenie Bajkalská
- Súkromná základná škola s materskou školou British international school Bratislava ako organizačná zložka Súkromnej spojenej školy British international school Bratislava – zriaďovateľ British international school Bratislava, s.r.o.

Stredné školy a špeciálne stredné školy

- Gymnázium Ivana Horvátha – zriaďovateľ Bratislavský samosprávny kraj
- Gymnázium F. G. Lorcu (Hronská ulica) – zriaďovateľ Okresný úrad Bratislava
- Stredná umelecká škola scénického výtvarníctva (Sklenárova ulica) - zriaďovateľ Bratislavský samosprávny kraj
- Stredná odborná škola umeleckopriemyslená (organizačná zložka Spojenej školy Tokajicka) – zriaďovateľ Bratislavský samosprávny kraj
- Stredná odborná škola pre žiakov s telesným postihnutím (Mokrohájska 1) – zriaďovateľ Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
- Odborné učilište pre žiakov so sluchovým postihnutím (Kocel'ova ulica) – zriaďovateľ Okresný úrad Bratislava
- Súkromné športové gymnázium Gaudeamus (Dudvážska ulica) – zriaďovateľ GAUDEAMUS, s.r.o.
- Súkromné gymnázium ESPRIT (Majerníkova ulica) – zriaďovateľ OZ ESPRIT
- Súkromné gymnázium British international school ako organizačná zložka Súkromnej spojenej školy British international school Bratislava (Pekníkova ulica) – zriaďovateľ British international school Bratislava, s.r.o.
- Súkromné gymnázium Cambridge International School ako organizačná zložka Súkromnej spojenej školy Cambridge International School (Úprkova ulica) – zriaďovateľ Cambridge International communications, s.r.o.

Vysoké školy

- Fakulta architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave
- Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
- Fakulta podnikového manažmentu Ekonomickej univerzity v Bratislave
- Filmová a televízna fakulta Vysokej školy múzických umení

V prípade Vysokej školy múzických umení a Ekonomickej univerzity v Bratislave pracovníci navštívili všetky budovy školy, nakoľko ide o spojené budovy, resp. budovy, ktoré využívajú študenti všetkých fakúlt. Preto v ďalšom texte hodnotia bezbariérovosť celej vysokej školy a nie konkrétnej fakulty.

Na preskúmanej vzorke škôl som chcela získať obraz o situácii v oblasti bezbariérového prostredia v našom školstve. V rámci obhliadok škôl pracovníci osobitne hodnotili vstup do školy, pohyb vnútri budovy školy, toalety, parkovanie a bezbariérovosť pre osoby so zmyslovým postihnutím.

Významnou pomôckou pri vyhodnocovaní bezbariérovosti v školách bola vyhláška o všeobecných technických požiadavkách na stavby. Nebola však rozhodujúcim kritériom. K vyhodnocovaniu pracovníci Kancelárie vo veľkej miere pristupovali intuitívne, podľa vlastného uváženia.

Prostredníctvom tejto správy som chcela upozorniť na fyzické bariéry v prostredí našich škôl a dostať do povedomia špecifické potreby osôb s telesným a zmyslovým postihnutím. Postihnutie týchto osôb (vyhláška o všeobecných technických požiadavkách na stavby používa pojem osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie) je rôznorodé, preto si ich potreby môžu niekedy aj vzájomne protirečiť. Práve vyhláška o všeobecných technických požiadavkách na stavby by požiadavky na bezbariérové prostredie mala upravovať čo najkomplexnejšie a mala by poskytovať univerzálne riešenia, vhodné pre čo najširší okruh osôb. V častiach venovaných právnej úprave sú obsiahnuté práve ustanovenia vyhlášky o všeobecných technických požiadavkách na stavby.

Osobný prieskum v školách

1. Osoby s telesným postihnutím

1.1. Bezbariérový vstup

Právna úprava:

Prístup do stavieb určených na užívanie verejnosťou musí byť zabezpečený najmenej **jedným vstupom na úrovni komunikácie pre chodcov** bez vyrovnávacích stupňov; pri novostavbe musí byť takto riešený hlavný vstup. Ak nemožno vstup zabezpečiť vyššie uvedeným spôsobom, musí byť vyrovnanie riešené **rampou, schodiskovou plošinou alebo vonkajším výt'ahom**.

Pred vstupom do stavby musí byť **vodorovná plocha najmenej 1,5 m x 1,5 m**, ak sa dvere otvárajú smerom dnu alebo sú posuvné. Pri otváraní dverí smerom von musí byť táto plocha široká najmenej 1,5 m a dlhá 1,5 m + šírka dverného krídla.

Schodisko a rampa musia mať po oboch stranách **držadlá** vo výške 90 cm. Tvar držadla musí umožňovať pevné uchopenie rukou. Držadlo musí presahovať začiatok a koniec schodiska a rampy najmenej o 15 cm. Rampa musí mať **šírku najmenej 1,3 m**, a jej pozdĺžny sklon môže byť najviac 1:12. Ak rampa nie je dlhšia ako 3 m, môže mať výnimočne sklon najviac 1:8. Rampa musí mať po oboch stranách vodiacu tyč vo výške 30 cm. Rampa dlhšia ako 9 m musí byť prerušená odpočívadlom. Prechod rampy na chodník musí byť plynulý. Povrch chodníka, schodiska a rampy musí byť upravený proti šmyku.

Horná hrana zvončekového panelu nemôže byť umiestnená vyššie ako 1,4 m. Vstupné dvere do budovy by mali byť krídlové alebo posuvné a mali by umožňovať otvorenie najmenej na šírku 90 cm. kľučka alebo držadlo musí byť umiestnené vo výške najviac 1,1 m.

Zistenia:

- **základné školy a špeciálne základné školy**

Najideálnejším spôsobom riešenia bezbariérového vstupu do budovy je vchod na úrovni terénu. Takýto vchod pracovníci Kancelárie zaznamenali **v jednej z desiatich** základných škôl – ZŠ s MŠ Za kasárňou, a čiastočne ešte v dvoch školách. V SZŠ pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním Bajkalská bol vchod na úrovni terénu iba v budove určenej pre 1. stupeň. V Základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím Gejzu Slaninku je síce možný vstup do budovy okrem schodov aj z boku po asfaltovej ceste, táto je však so značným výškovým prevýšením, čo spôsobuje výrazné obmedzenia. Ani celkové

umiestnenie školy nie je ideálne pre telesne postihnuté osoby vzhľadom na kopcovitý terén. Preto prístup hodnotím iba ako čiastočne bezbariérový.

Prostredníctvom rampy bol vchod riešený v dvoch školách - v ZŠ s MŠ Odborárska a v SZŠ s MŠ British international school Bratislava. Hoci rampy nespĺňali všetky technické požiadavky uvedené vo vyhláske o všeobecných technických požiadavkách na stavby, bezbariérový prístup podľa mňa zabezpečujú v dostatočnom rozsahu.

Vchod do budovy ZŠ s MŠ Odborárska

Zvyšné školy nemajú zabezpečený bezbariérový prístup – vchod do budov je možný iba po prekonaní schodov.

Vľavo vchod do ZŠ s MŠ Grosslingová

Vpravo hore vchod do ZŠ Borodáčova

Vpravo dole vchod do SZŠ pre žiakov so zrakovým postihnutím internátnej, Svrčia ul.

V ŠZŠ pre žiakov so zrakovým postihnutím internátnej na Svrčej ulici mali improvizovane zabezpečený bezbariérový prístup do budovy bočným vchodom vedúcim do šatní, ktorý bol riešený akousi improvizovanou rampou. Aj keď skutočne oceňujem snahu školy, takýto vchod nemôžem označiť za bezbariérový.

- **stredné školy a stredné špeciálne školy**

Vchod na úrovni terénu pracovníci zaznamenali v troch z desiatich škôl – v Súkromnom gymnáziu ESPRIT, v Súkromnom gymnáziu Cambridge International School a v SOŠ pre žiakov s telesným postihnutím na Mokrohájskej 1. Rampu mala vybudovanú jedna súkromná škola - Súkromné gymnázium British international school. Ostatné stredné školy nemajú zabezpečený bezbariérový prístup do budovy.

OU pre žiakov so sluchovým postihnutím Kocel'ova

SOŠ umeleckopriemyslená Tokajicka

SUŠ scénického výtvarníctva Sklenárova

Športové gymnázium Gaudeamus

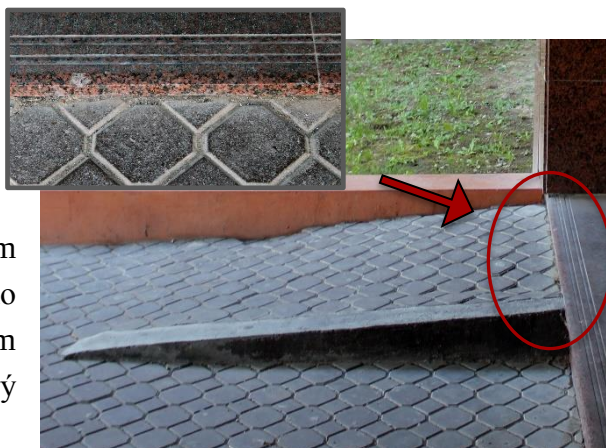
- **vysoké školy**

Zo štyroch navštívených škôl (fakúlt) majú aspoň jeden vchod do budovy na úrovni terénu dve školy. Za takýto vchod som považovala aj prípady, ak išlo o spojené budovy, z ktorých aspoň jedna mala vchod na úrovni terénu, čo je v prípade budovy VŠMU na Zochovej ulici (vstup na úrovni terénu zo Svoradovej ulici) a budovy PF UK na Šafárikovom námestí (vstup na úrovni terénu z Múzejnej ulice). Tieto školy hodnotím ako školy s bezbariérovým vstupom. Niektoré budovy mali možnosť bezbariérového vstupu vedľajším (iným) vchodom. Za nedostatok však považujem chýbajúcu informáciu o možnosti bezbariérového vstupu pri hlavnom vchode (napr. budova Auly EUBA, budova PF UK na Šafárikovom námestí, budova VŠMÚ na Zochovej ulici). Ak je bezbariérový vchod uzamknutý, prípadne jeho použitie je možné iba s pomocou zamestnanca školy, je navyše potrebné, aby bol na mieste dostupnom pre osobu s telesným postihnutím umiestnený zvonček (iné zariadenie) na privolanie tohto zamestnanca.

Rampu pracovníci Kancelárie videli v jednej škole, v Ekonomickej univerzite v Bratislave, nespĺňala však technické požiadavky uvedené vo vyhláške o všeobecných technických požiadavkách na stavby, pričom nedostatky boli takého charakteru, že podľa mňa táto rampa nezabezpečuje bezbariérový prístup telesne postihnutým osobám v dostatočnom rozsahu (dĺžka rampy bez odpočívadla, príliš veľký sklon). Na druhej strane je rampa vhodná aj pre motorové vozidlá, čo môže byť výhodou. Prístup do tejto budovy hodnotím ako čiastočne bezbariérový.

Vchod do druhej budovy EUBA je dostupný po prekonaní jedného schodu, ktorý je naľavo prispôbený na prechod vozíka. Toto riešenie nemožno považovať za rampu ani za vchod na úrovni terénu. Vzhľadom na minimálne prevýšenie som dospela k záveru, že vstup do budovy možno považovať za bezbariérový. Aj tu však celkom zbytočne zostal viac ako 2,5 cm vysoký ostrý schod.

Fakulta Architektúry STU nemá zabezpečený bezbariérový vstup do budovy cez hlavný vchod, ani cez iný vedľajší vchod.

Súhrn

Z celkového počtu 24 navštívených škôl je s bezbariérovým prístupom deväť škôl.

V troch školách je zabezpečený iba čiastočne a v 12 školách nie je bezbariérový prístup vôbec.

Pokiaľ ide o šírku vstupných dverí, pracovníci Kancelárie nezaznamenali výraznejšie nedostatky. Pri dvojkrídlových dverách môže určité problémy spôsobovať zaistené druhé krídlo dverí. Viaceré vstupné dvere sa otvárajú pomerne ťažko. Manévrovací priestor pred vchodom je v niektorých prípadoch nedostatočný. Pri schodoch často chýba zábradlie a označenie prvého a posledného schodu.

1.2. Bezbariérovosť v budovách

Právna úprava:

Pri dvojpodlažnej stavbe určenej na užívanie verejnosťou, ktorá nie je vybavená rampou, a pri viacpodlažnej stavbe sa prístup zabezpečí najmenej jedným osobným, prípadne upraveným nákladným výťahom alebo schodiskovou plošinou. Pri stavbe s výťahom sa prístup k výťahu zabezpečí na každom podlaží.

Pred vstupnými dverami výťahu musí byť voľný priestor najmenej **1,4 m x 1,4 m**. **Vstupné dvere výťahu** a výťahovej kabíny musia mať šírku najmenej **80 cm**. Šírka **výťahovej kabíny** musí byť najmenej **1,1 m**. Hĺbka musí byť najmenej **1,4 m**. Kabína výťahu musí byť vybavená:

- telefónnym alebo signálnym zariadením umiestneným najviac 1, 2 m nad podlahou,
- sklopným malým sedadlom umiestneným v blízkosti ovládacieho panela,
- ovládacím zariadením vo výške spodnej hrany najviac 1,2 m nad podlahou.

Podlaha kabíny musí byť rovná, nesmie byť textilná a musí mať protišmykovú úpravu. Kabína výťahu musí mať na vnútornom obvode **držadlá** vo výške 75 cm a 90 cm. Kabína výťahu nesmie mať dvere otvárateľné ručne. **Chodbový privolávač** výťahu musí byť umiestnený **vo výške 90 cm až 1,2 m**. Po zastavení výťahu môže byť výškový rozdiel medzi podlahou výťahovej kabíny a podlahou chodby najviac 20 mm.

Dvere vo vnútornom priestore musia mať svetlú šírku najmenej 80 cm. Turniketové a kyvné dvere sa nemôžu navrhovať ako jediný možný prístup. **Prah** môže byť vysoký **najviac 2 cm**. Môže byť **oblý alebo so zaoblenými hranami**.

Manipulačný manévrovací priestor je voľná plocha na účely manévrovania vozíka vo voľnom priestore, medzi stenami miestností a medzi zariadeniami predmetmi. Týmto priestorom je **kruh s priemerom 1,5 m**. Východiskom na určenie tohto priemeru je základný rozmer potrebný na otočenie vozíka o 360 stupňov. **Chodba**, ktorá vedie k priestoru určenému pre verejnosť, sa musí navrhovať na **možný prejazd vozíka a jednej osoby**.

Najmenšia šírka chodby je

- a) 1,5 m pri stretnutí sa idúcej osoby s vozíkom,
- b) 1,8 m pri stretnutí sa dvoch vozíkov.

Zistenia:

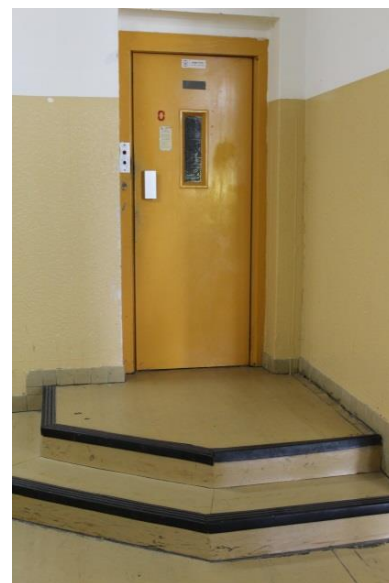
- **základné školy a špeciálne základné školy**

Z desiatich navštívených škôl ani jedna nespĺňa požiadavku bezbariérového pohybu vnútri budovy. Väčšina škôl má dostatočne priestrané chodby aj šírku vnútorných dverí. Niekde sa nachádzali vyššie prahy. Pohyb po budovách na ďalšie podlažia je však možný iba po schodoch. Budovu určenú pre 1. stupeň žiakov ZŠ na Bajkalskej ulici môžeme hodnotiť ako bezbariérovú, nakoľko sa tu vyučovanie realizuje iba na 1. podlaží. Na ostatných školách nie je bezbariérový pohyb po budovách zabezpečený. V ZŠ s MŠ Odborárska aspoň trochu potešila sklápacia plošina na schodoch vedúcich k zadnému vchodu. Na niektorých školách uviedli, že v prípade dieťaťa s obmedzenou schopnosťou pohybu, by mohli vyučovanie zabezpečiť umiestnením triedy na prízemí.

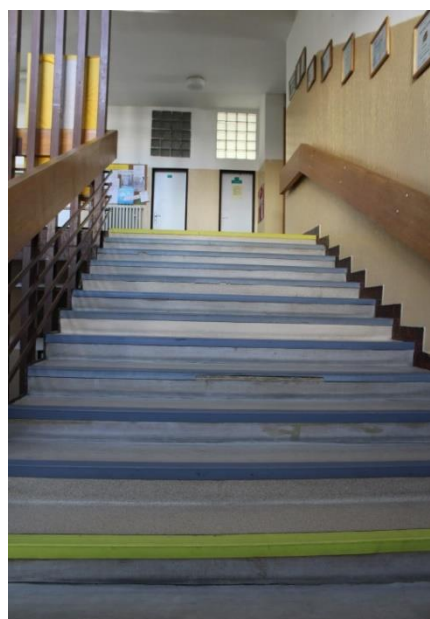
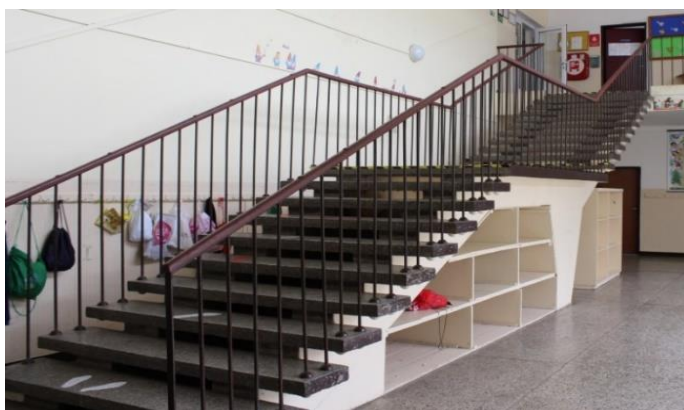
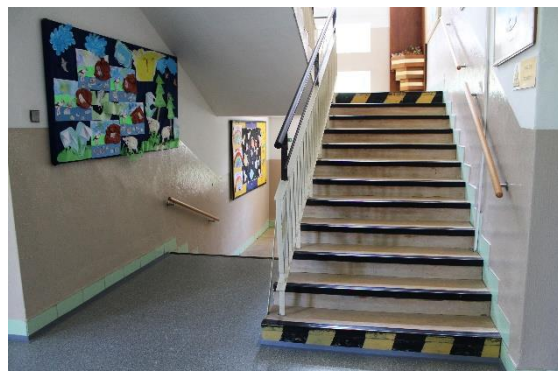
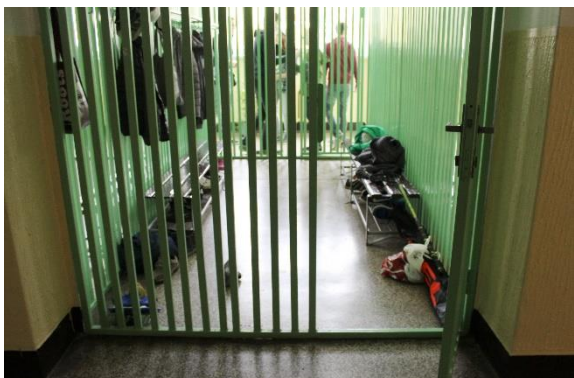

- **stredné školy a stredné špeciálne školy**

Z desiatich navštívených škôl spĺňa požiadavku bezbariérového pohybu vnútri budovy iba SOŠ pre žiakov s telesným postihnutím na Mokrohájskej ulici, čo je pre tento typ školy samozrejmé. Rovnako ako v prípade základných škôl možno povedať, že chodby v školách sú dostatočne priestrané, aj šírka dverí vnútri budov je dostatočná. Na niektorých miestach sa nachádzali zbytočne vysoké prahy. Ani jedna zo škôl, s výnimkou už uvedenej, neumožňuje prístup na ďalšie podlažia bez nutnosti prekonať schody. Jediná stredná škola, Súkromné gymnázium ESPRIT, má v budove k dispozícii výťah, ktorý je však na prízemí

prístupný iba po prekonaní dvoch schodov. Šírka vstupných dverí do kabíny výtahu, ako aj jej rozmery, nie sú dostatočné.

- **vysoké školy**

Aj keď ani jednu zo škôl nemožno označiť ako školu s neobmedzenou možnosťou pohybu osôb s telesným postihnutím, v porovnaní zo základnými a strednými školami je tu vidieť výrazný pokrok. S výnimkou jednej budovy sú všetky navštívené školy vybavené výtahmi. Výtah nie je dostupný v budove VŠMU na Ventúrskej ulici, kde nie je dostupné ani iné alternatívne riešenie. Hoci mnohé výtahy nespĺňali všetky technické požiadavky uvedené vo vyhláške o všeobecných technických požiadavkách na stavby, možno konštatovať, že základné kritérium na prepravu osoby s telesným postihnutím na vyššie podlažia budú vo väčšine prípadov spĺňať. Najčastejšie nedostatky spočívali v absencii držiadiel, sklopného sedadla, umiestnení ovládacích prvkov príliš vysoko, ojedinele sa vyskytli menšie rozmery

kabíny, v budove sa však nachádzali aj iné výťahy, ktoré rozmerové požiadavky na kabínu spĺňali. Šírka vstupných dverí bola dodržaná vo všetkých prípadoch.

Celkovo je vidieť, že vedenie škôl má snahu poskytovať vzdelanie aj telesne postihnutým študentom a v tomto smere vykonáva vo svojich budovách adekvátne opatrenia. V historickej budove Právnickej fakulty UK vybudovali dva výťahy.

V Ekonomickej univerzite v Bratislave napríklad nainštalovali na prekonanie schodov v budove tri elektrické schodiskové plošiny.

Budovy VŠMU na Zochovej a Svoradovej ulici sú vzájomne prepojené, pričom prechod z jednej budovy do druhej je prispôbený aj pre osoby s telesným postihnutím prostredníctvom nainštalovanej elektrickej schodiskovej plošiny. Aj keď plošiny nie sú univerzálnym riešením a majú svoje obmedzenia, považujem ich za dostatočné riešenie.

Prechod z budovy PF UK na Šafárikovom námestí do novej časti budovy na Múzejnej ulici je zabezpečený prostredníctvom rampy. Hoci rampa nespĺňa všetky technické požiadavky, najmä nemá držadlá po oboch stranách, hodnotím ju ako vyhovujúcu pre bezbariérový prechod. Chýbalo však lepšie označenie bezbariérového prechodu (napr. vo výťahoch, na ostatných poschodiach).

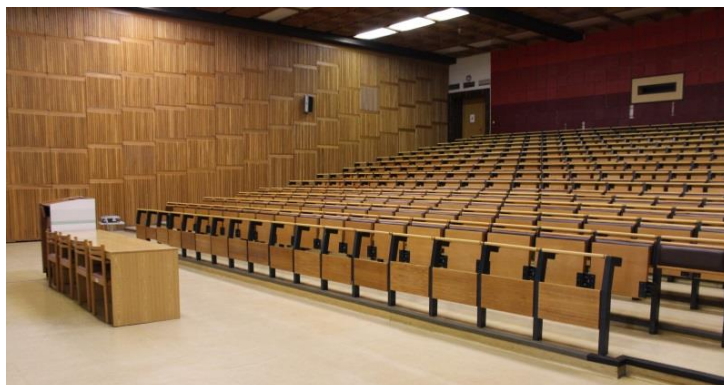

Problémom Fakulty architektúry STU je, že prízemie budovy nie je v jednej výškovej úrovni. Výškový rozdiel je prekonaný iba schodmi, cez ktoré je prístup do bufetu, auly, knižnice, ale aj k bezbariérovej toalete a k výťahom, čo už je výrazný problém.

V niektorých budovách nebol možný bezbariérový prístup do všetkých priestorov, napríklad v PF UK je iba prostredníctvom schodov prístupná jedáleň, súdna sieň, bufet ako aj niekoľko učební. Väčšina priestorov však bola prístupná aj pre osoby s telesným postihnutím. Na EUBA nie je napríklad zabezpečený bezbariérový prechod z jednej budovy do druhej, ani prístup do jedálne, niektorých prednáškových miestností, či knižnice.

Problémom na vysokých školách sú aj učebne (prednáškové siene, posluchárne), v ktorých sú lavice a stoličky pevne spojené s podlahou. Niekde je navyše zošíkmená podlaha so schodmi, čo nie je ideálne pre osoby s telesným postihnutím.

Zo štyroch navštívených vysokých škôl sú tri školy (EUBA, PF UK, VŠMU) prevažne bezbariérové, pretože bezbariérový pohyb je možný vo väčšine priestorov, nie však vo všetkých. Priestory Fakulty architektúry STU sú z hľadiska bezbariérovosti pohybu vo vnútri úplne nevyhovujúce.

Súhrn

Len jedna z celkového počtu 24 navštívených škôl je plne vyhovujúca z hľadiska bezbariérového pohybu vnútri budov - Stredná odborná škola pre žiakov s telesným postihnutím na Mokrohájskej ulici.

Prevažne bezbariérové sú tri školy. Čiastočne bezbariérová je podľa mňa jedna škola.

Základné a stredné školy sú v spĺňaní podmienok bezbariérovosti na oveľa nižšej úrovni ako vysoké školy. Najväčším problémom je prístup na vyššie podlažia, ktorý je možný iba po schodoch. Tento problém môžu školy riešiť umiestnením žiaka do triedy na prízemí budovy, ale aj v takom prípade mu ostatná časť školy bude nedostupná a okrem toho každá škola nemusí mať takúto možnosť.

Častým nedostatkom vo všetkých školách je aj chýbajúce zábradlie po oboch stranách schodiska, či vyššie prahy na niektorých miestach. Ojedinele sa vyskytli užšie chodby.

1.3. Bezbariérové sociálne zariadenia

Právna úprava:

V stavbe určenej na užívanie verejnosťou **musí byť najmenej jedna záchodová kabína pre osobu na vozíku**. Pri väčšom počte záchodových kabín pre verejnosť na každých začatých desať záchodových kabín musí byť ďalšia jedna kabína pre osobu na vozíku. Ak je záchod pre osobu na vozíku prístupný priamo z verejného priestoru - chodby alebo haly, nemusí byť oddelene pre ženy a mužov. Záchodová kabína musí byť označená medzinárodným symbolom prístupnosti. Na vhodnom mieste sa umiestni **orientačná tabuľa** s označením prístupu k nej.

Záchodová **kabína** navrhovaná pre osobu na vozíku musí mať najmenšie pôdorysné **rozmery 1,4 m x 1,8 m**. V novonavrhovanej budove 1,6 m x 1,8 m. Záchodová misa musí byť jednostranne osadená najmenej 27 cm od bočnej steny; z druhej strany musí byť vedľa záchodovej misy **80 cm široká manipulačná plocha** so zabezpečeným voľným príjazdom pre vozík. Je vhodné zabezpečiť takúto plochu po oboch stranách záchodovej misy.

Výška hornej hrany záchodovej misy meraná od podlahy musí byť 50 cm. **Po oboch stranách záchodovej misy musia byť sklopné opierky držadla** vo vzájomnej vzdialenosti 60 cm a vo výške 78 cm nad podlahou. Splachovacie zariadenie musí byť umiestnené v dosahu zo záchodovej misy vo výške najviac 1,2 m nad podlahou. V dosahu musí byť umiestnený tiež toaletný papier.

V záchodovej kabíne musí byť umiestnené umývadlo a vešiak na odevy vo výške najviac 1,2 m. Na voľnej stene musí byť osadené zrkadlo a sklopná odkladacia plocha.

Dvere do zdravotníckeho zariadenia pre osobu na vozíku sa musia otvárať smerom von a musia byť umiestnené oproti manipulačnej ploche. Z vnútornej strany dverí musí byť umiestnené vodorovné držadlo. Zámok dverí musí byť odistiteľný aj z vonkajšej strany.

Umývadlo pre osobu na vozíku musí mať hornú hranu osadenú vo výške 87 cm až 90 cm nad podlahou. Umývadlo musí mať pákovú vodovodnú batériu osadenú vo výške najviac 1,2 m nad podlahou. Vedľa umývadla musí byť osadené držadlo.

Zistenia

- **základné školy a špeciálne základné školy**

Ani jedna z navštívených základných škôl nemá sociálne zariadenie vyhovujúce technickým požiadavkám na WC pre osoby na vozíku stanovené vo vyhláške o všeobecných technických požiadavkách na stavby. Najväčším nedostatkom bola nevyhovujúca šírka dverí do záchodovej kabíny a nedostatočný manévrovací priestor pri záchodovej mise.

Čo ma zarmútilo najviac bol fakt, že bezbariérové toalety sa nenachádzali ani tých školách, v ktorých vykonali v nedávnej dobe

ich rekonštrukciu, napríklad v SZŠ pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním Bajkalská, v Súkromnej spojenej škole British international school Bra-

trislava a v iných. Je vidieť, že ešte aj v súčasnej dobe panuje veľmi nízke povedomie o potrebách osôb s telesným postihnutím. Prax ukazuje, že stanovenie požiadaviek na bezbariérovosť stavieb nestačí, pokiaľ nie je zároveň zabezpečený účinný dohľad nad ich dodržiavaním.

- **stredné školy a stredné špeciálne školy**

Na navštívených stredných školách bola situácia obdobná. S výnimkou jednej školy, už spomínanej SOŠ pre žiakov s telesným postihnutím, ani jedna z navštívených škôl nedisponuje bezbariérovými toaletami. Nedostatky sú obdobné ako v základných školách.

- **vysoké školy**

O poznanie lepšia situácia je na vysokých školách. Všetky školy, s výnimkou jednej budovy VŠMU na Ventúrskej ulici, majú vybudované toalety pre osoby na vozíku. Hoci opäť musím konštatovať, že väčšina toaliet nespĺňa všetky technické požiadavky uvedené vo vyhláške o všeobecných technických požiadavkách na stavby, hodnotím ich ako vyhovujúce, nakoľko šírka dverí a veľkosť manévrovacej plochy umožňovala ich využitie.

K častým nedostatkom patrí absencia sklopných držadiel po oboch stranách záchodovej misy, otváranie dverí do vnútra miestnosti, absencia vodorovného držadla na dverách, problematické otváranie dverí, nedostatočné informácie o bezbariérovej toalete (napr. na klasickom WC, či pri vstupe do budovy) a iné. Ojedinelé nie sú ani prípady, že bezbariérové toalety sú uzamknuté. Ostatné toalety uzamknuté nie sú.

Na toaletách v starej budove PF UK ma nemilo prekvapil akýsi sklad čistiacich a iných potrieb, ktorý nemá čo hľadať na týchto toaletách a znemožňuje ich riadne využívanie osobami, ktorým sú určené.

Súhrn

Štyri školy zo všetkých navštívených škôl **majú k dispozícii toalety** vhodné pre osoby na vozíku. **Jedna** škola spĺňa požiadavku na bezbariérové toalety **čiastočne**. V rámci základných a stredných škôl má bezbariérovú toaletu iba SOŠ pre žiakov s telesným postihnutím na Mokrohájskej ulici.

1.4. Vyhradené parkovacie miesta

Právna úprava

Na vyznačenej pozemnej, nadzemnej a podzemnej odstavnej a parkovacej ploche pre osobné motorové vozidlá musia byť vyhradené 4% stojísk, najmenej však jedno stojisko, pre vozidlo osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie a musí byť umiestnené najbližšie k vchodu do príslušnej stavby. Vyhradené stojisko musí byť označené medzinárodným symbolom prístupnosti.

Šírka stojiska na odstavnej ploche pre vozidlo osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie musí byť najmenej 3,5 m a môže mať sklon najviac 1:20.

Miesto na parkovisku určenom pre autá osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie musí byť s verejnou pešou plochou spojené zošíkmeným obrubníkom širokým najmenej 1 m, so sklonom najviac 1:8.

Zistenia

Školy väčšinou nemajú zabezpečené vo svojej blízkosti vyhradené parkovacie miesto pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Vo viacerých školách bolo možné parkovanie v areáli školy, prípadne vo dvore, ani jedna škola však nemala osobitne vyhradené parkovacie miesto pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, niektoré obmedzovali prístup do areálu iba zamestnancom školy. Zo základných a stredných škôl sme vyhradené parkovacie miesto videli v jednej súkromnej škole.

Z vysokých škôl mali vyhradené parkovacie miesto pri budove VŠMU na Zochovej ulici a pri budove Právnickej fakulty UK na Múzejnej ulici. Na Ekonomickej univerzite v Bratislave je možnosť parkovania v areáli školy, pracovníci Kancelárie vyhradené miesta nevideli. Podľa rektora sa nachádzajú za budovou EUBA.

Súhrn

Len **štyri z 24 škôl** majú k dispozícii vyhradené parkovacie miesto pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie.

2. Osoby so zmyslovým postihnutím

Právna úprava

Prístup do budovy musí byť vyznačený pre osobu so zrakovým postihnutím **hmatovo**, vo výnimočných prípadoch zvukom. Povrch s hmatovými vlastnosťami musí byť farebne kontrastný voči okoliu. Vstup musí byť osvetlený tak, aby nevznikol náhly a veľký kontrast medzi vonkajším a vnútorným osvetlením..

Prvý a posledný stupeň každého schodiskového ramena, ako aj začiatok a koniec rampy, musia byť **výrazne** farebne a povrchovou úpravou **rozoznatel'né** od okolia, napríklad reliéfnou dlažbou.

Kabína výťahu musí byť vybavená **akustickým informačným systémom** oznamujúcim číslo podlažia, v ktorom výťah zastaví. **Ovládacie zariadenie** výťahu musí byť čitateľné aj **hmatom**. Ovládač pre vstupné podlažie musí byť na ovládacom paneli v kabíne výťahu výrazne vizuálne a hmatovo odlišený od ovládačov pre ostatné podlažia. Chodbový privolávač výťahu musí mať aj hmatateľné označenie vrátane označenia čísla podlažia. Príjazd privolanej kabíny musí oznamovať zvukový signál.

Presklené steny a dvere musia byť označené **kontrastnými pásmi** pre slabozrakých. Chodby a ďalšie spoločné priestory musia byť **dostatočne osvetlené**. Farba dverí musí kontrastovať s farbou stien.

Halový priestor musí byť v určitých prípadoch vybavený aj **vodiacimi líniami** (pásom špeciálnej dlažby v interiéri širokým 30 cm s povrchovou štruktúrou pozdĺžneho charakteru).

Základné informačné zariadenie pre pohyb verejnosti musí mať kontrastné a vyhovujúco osvetlené nápisy s výškou písma najmenej 5 cm umiestnené vo výške 1,2 m až 2 m nad podlahou. Základné informačné zariadenie musí byť doplnené alternatívnym riešením poskytovania informácií nevidiacej osobe (napríklad informátorom, akustickým alebo taktilným systémom, telefónnou informačnou službou) a optickým systémom pre sluchovo postihnutú osobu.

Zistenia

Podobne ako v predchádzajúcom prieskume na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny, aj tu musím konštatovať, že **školy nie sú uspôsobené pre osoby so zmyslovým postihnutím**. Základné a stredné školy nemali vôbec hmatovo označený vchod, vodiace línie, orientačné tabule a na viacerých miestach ani označenie posledného a prvého stupňa schodiskového ramena, či označenie presklených dverí. Približne polovica z navštívených škôl má informátora priamo pri vchode do budovy, ktorý týmto osobám môže poskytnúť pomoc.

Rovnako ani na vysokých školách nie je situácia oveľa lepšia. Na každej škole bol pri vchode do budovy aspoň informátor. Orientačné tabule sa nachádzajú vo väčšine škôl. Nie všetky výťahy sú vybavené zvukovou signalizáciou, ak, tak väčšinou signalizáciou príjazdu privolaného výťahu. Ovládacie zariadenia výťahov sú hmatovo označené.

Je jasné, že základné a stredné školy nie sú až v takom rozsahu vystavené jednorazovým návštevám verejnosti ako napríklad úrady práce, sociálnych vecí a rodiny teda, že tieto školy pravidelne navštevujú najmä žiaci školy či ich rodinní príslušníci, ktorí majú možnosť sa s priestorom zoznámiť a zorientovať sa v ňom. No aspoň základné informácie o vstupe do školy, sídle vedenia školy, jedálni, WC a pod. každému pomôžu lepšie a rýchlejšie sa zorientovať v priestore. V niektorých prípadoch je skutočne problém nájsť vchod do školy. Viaceré školy síce boli označené svojim názvom pri vchode, ale žiadne ďalšie informácie dostupné neboli. Orientačné prvky a označenia pre zrakovo postihnuté osoby absentovali úplne. Ani v špeciálnych školách pre zrakovo a sluchovo postihnuté deti nemali v tomto smere lepšiu situáciu. Rozdiel oproti ostatným školám je najmä v používaní rôznych technických pomôcok pri výučbe a práci špeciálnych pedagógov. V ZŠ pre žiakov so sluchovým postihnutím Gejzu Slaninku jeden z informátorov ovláda posunkovú reč.

Súhrn

Ani jedna z navštívených škôl nie je bezbariérová vo vzťahu k osobám so zmyslovým postihnutím.

Zistenia zo stanovísk

Po ukončení obhliadok vyžrebovaných škôl, Kancelária svoje zistenia oznámila ich zriaďovateľom, v prípade súkromných škôl ich riaditeľom, resp. rektorom vysokých škôl a požiadala ich o stanovisko k zabezpečeniu bezbariérovosti na školách v ich pôsobnosti. Kancelária oslovila štyri mestské časti, Bratislavský samosprávny kraj, Okresný úrad Bratislava, štyroch rektorov vysokých škôl a piatich riaditeľov súkromných škôl.

Starosta mestskej časti **Bratislava-Staré Mesto** mi oznámil, že k dnešnému dňu neeviduje žiadna ich škola požiadavku vzdelávania žiaka, ktorý je zdravotne ťažko postihnutý. Z tohto dôvodu nemá žiadna zo škôl zabezpečený bezbariérový vstup do budovy školy a ani bezbariérový pohyb v interiéri, sociálne zariadenie či vyhradené parkovacie miesto. Mestská časť plánuje v programovom období rokov 2014 – 2020 využiť možnosti integrovaného regionálneho operačného programu a okrem toho vybaviť a uspôsobiť jednu zo svojich škôl tak, aby spĺňala v plnom rozsahu všetky kritériá bezbariérovosti a nároky s tým súvisiace.

Starosta mestskej časti **Bratislava-Ružinov** okrem iného uviedol, že objekty základných škôl sú postavené v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch minulého storočia. V tom čase zo stavebného zákona nevyplývala povinnosť zriadiť bezbariérový vstup do objektu. Na žiadnej z ružinovských škôl dosiaľ nebola realizovaná rekonštrukcia. Aj podľa jeho názoru je však nutné zohľadňovať nároky na prostredie budúcich užívateľov (žiakov) s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Túto požiadavku sú podľa starostu pripravení riešiť. Z uvedeného dôvodu majú v pláne riešiť pri prípadných rekonštrukciách škôl i stavebné úpravy základných škôl, kde bude zahrnuté riešenie bezbariérového vstupu do jednotlivých objektov škôl a celkového bezbariérového pohybu žiaka po škole.

Z mestskej časti **Bratislava-Nové Mesto** mi poskytli informáciu, že ani jedna zo základných škôl v ich zriaďovateľskej pôsobnosti nie je bezbariérová. Poskytli mi aj informácie o ďalších základných školách v ich pôsobnosti, z ktorých vyplýva, že v minulosti v rámci rekonštrukcií na školách zohľadnili aj požiadavky na zlepšenie prístupu osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie – na jednej škole vybudovali WC vhodné pre osoby na vozíku, v inej škole zasa zabezpečili bezbariérový vstup prostredníctvom rampy. V ďalšej škole je k dispozícii schodolez. Čo mi však v stanovisku tejto mestskej časti doslova vyrazilo dych je nasledovné vyjadrenie:

„Základné školy v MČ B-NM nemajú vytvorené vhodné podmienky pre zdravotne postihnutých žiakov. Sme presvedčení, že takíto žiaci by mali navštevovať špeciálne školské zariadenia, ktoré sú na výchovno-vzdelávaciu činnosť týchto žiakov prispôsobené (personálne, priestorovo, vybavením, pomôckami atď.).“

Z mestskej časti **Bratislava-Podunajské Biskupice** ma na rozdiel od predchádzajúceho stanoviska potešila informácia o tom, že mestská časť sa v roku 2006 podieľala na spolufinancovaní zabezpečenia bezbariérovosti na Základnej škole Biskupická. Škola má vystavaný bezbariérový vstup do budovy, pre tieto účely je to rampa s vodiacou tyčou a krídlové

vstupné dvere. Bezbariérovosť vnútri školy je zabezpečená šikmou schodiskovou plošinou, ktorá je určená na prepravu jednej osoby na vozíku. V zmysle predpisov je vybudované a označené jedno sociálne zariadenie pre osoby na vozíku. Aj v tejto škole má však bezbariérovosť svoje hranice. Jedáleň zostáva nedostupná, rovnako aj vrchné podlažie školy.

Aj **Bratislavský samosprávny kraj**, ako zriaďovateľ najväčšieho počtu stredných škôl v hlavnom meste, poukázal na zlý technický stav starších budov stredných škôl. Ako vyplýva z jeho stanoviska, väčšina škôl nemá zabezpečený bezbariérový prístup a vybavenie pre pohyb osôb so zdravotným postihnutím. Školy však navštevujú aj takíto žiaci, ktorým sa snažia vytvoriť podmienky pre štúdium podľa ich individuálnych potrieb. Aj keď si uvedomujú potrebu bezbariérového prístupu, v súčasnej ekonomickej situácii je ich prioritou zabezpečenie nevyhnutných priestorových a materiálnych podmienok pre vzdelávanie. Napriek tomu sa budú zaoberať aj riešením debarierizácie škôl a prisľúbili mi poskytnúť informácie o plánovaných investíciách v tejto oblasti.

Okresný úrad Bratislava ma informoval o viacerých pokusoch škôl získať financie na stavebné úpravy pre bezbariérový prístup od ministerstva školstva, ktoré väčšinou boli neúspešné. Bezbariérovosť podľa úradu v súčasnosti spĺňajú dve z 24 špeciálnych škôl v Bratislave. Ostatné ju spĺňajú iba čiastočne. Školy riešia problém s nevyhovujúcimi bezbariérovými podmienkami tak, že **neprijímajú žiakov s telesným postihnutím**, čo úrad vníma ako nesprávny krok. Úrad vo svojom stanovisku rovnako ako BSK poukázal na nedostatok financií a na skutočnosť, že školy v Bratislave nemajú možnosť čerpať finančné prostriedky z eurofondov.

Vyjadrenie mi zaslal aj riaditeľ **Súkromného športového gymnázia Gaudeamus**, ktorý uviedol, že vzhľadom na zameranie školy sú kladené zvýšené nároky na zdravotnú spôsobilosť prijímaných žiakov, ktorí musia vykonať talentové prijímacie skúšky. Ak žiak

počas štúdia stratí zdravotnú spôsobilosť, obvykle prestúpi na gymnázium so všeobecným zameraním. Uviedol, že budova, v ktorej gymnázium sídli, je majetkom Magistrátu hlavného mesta SR Bratislavy, ktorý ju škole prenájíma, preto nemôžu vykonávať žiadne stavebné úpravy. Základné informácie pre sluchovo postihnuté osoby sa podľa neho nachádzajú pri oboch vchodoch do budovy školy. Tiež ma informoval, že v minulosti na škole študovala žiačka so sluchovým postihnutím, ktorá štúdium zvládala bez problémov.

Ani **Súkromné gymnázium ESPRIT** nesídli vo vlastných priestoroch. Zriaďovateľ školy je nájomcom a užíva iba 4. nadzemné podlažie budovy. Preto nemôže vykonávať žiadne rekonštrukcie a stavebné úpravy. Riaditeľka školy uviedla, že základné informácie pre sluchovo postihnuté osoby majú zabezpečené označením školy pri vchodoch aj vo vestibule.

Obsiahle stanovisko som dostala z **Univerzity Komenského v Bratislave**, ktorá ma 13 fakúlt, z toho jednu v Martine. Opäť, okrem problému s eurofondmi, zaznieva problém nedostatku financií a tiež historického charakteru viacerých budov. Navyše niektoré budovy sú v prenájme. V stanovisku sa okrem iného uvádza, že od roku 1993 pôsobí na UK Podporné centrum pre študentov so zdravotným postihnutím, po roku 2009 ako Centrum podpory študentov so špecifickými potrebami. Na každej fakulte pôsobí aj koordinátor pre študentov so špecifickými potrebami. Študenti majú možnosť využívať podporné služby, ktoré kompenzujú dôsledky zdravotného postihnutia a čiastočne aj dôsledky bariér akademického a sociálneho prostredia. Tieto zabezpečujú vďaka účelovej dotácii, ktorú ministerstvo školstva poskytuje od roku 2015 verejným vysokým školám v závislosti od počtu evidovaných študentov so špecifickými potrebami.

V roku 2014 bol v UK riešený rozvojový projekt Identifikácia bariér v prístupe k vysokoškolskému vzdelaniu na UK (IBAR), v rámci ktorého boli zmonitorované fakulty a internáty, a ktorý je podkladom pre realizáciu a plánovanie debarierizačných opatrení. Jeho súčasťou bolo aj testovanie prístupnosti akademického informačného systému AIS2, ktorý používajú viaceré školy, pre nevidiace a slabozraké osoby, resp. pre tých, ktorí počítač dokážu ovládať iba z klávesnice. Najmä vďaka iniciatíve centra sa AIS2 postupne sprístupňuje širšiemu okruhu študentov so špecifickými potrebami. UK nám poskytla aj prehľad úrovne bezbariérovosti na jednotlivých fakultách:

- Filozofická fakulta UK

V Budove na Gondovej ulici boli v rokoch 2014 a 2015 realizované odporúčania monitoringu bezbariérovej prístupnosti, na základe ktorého centrum vyhodnotilo objekt za prístupný.

V budove na Štúrovej z roku 1912 nebolo možné odporúčania centra realizovať kvôli dispozičnému riešeniu budovy. V súčasnosti v budove neštudujú študenti so špecifickými potrebami, ak takáto situácia nastane, fakulta im umožní štúdium v bezbariérových priestoroch.

- Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK

Budova fakulty bola pred pár rokmi rekonštruovaná a spĺňa požiadavky prístupnosti.

- Lekárska fakulta UK

Z 24 študentov so špecifickými potrebami, dvaja uvádzajú postihnutie dolných končatín. Fakulta má v správe a užívaní päť budov, v ktorých prebieha výučba. Aspremontov letný palác, pamiatkovo chránená budova z 18. storočia, má vstup na úrovni terénu, avšak pohyb na prvé poschodie je možný iba po schodoch. V Budove nie je WC pre osoby na vozíku. Tieto nedostatky nie je možné z technického hľadiska vyriešiť.

Staré teoretické ústavy na Sasinkovej ulici – budova je pamiatkovo chránená. Vstup do budovy je mimo úrovne terénu. Bezbariérový prístup a pohyb po budove je zabezpečený zrekonštruovaným osobným výtťahom, ktorého rozmery sú dané rozmermi výtťahovej šachty. V budove sa nenachádza bezbariérové WC. Pri budúcej obnove toaliet na prízemí je možnosť zriadiť kabínu s rozmermi a prvkami vhodnými pre osoby na vozíku.

Nové teoretické ústavy na Sasinkovej ulici – budova postavená v roku 1961. Bezbariérový vstup je zabezpečený rampou. Vstupné dvere sú dvojkrídlové, jedno krídlo má 70 cm, priechodné pre osobu so zníženou schopnosťou pohybu iba za pomoci asistenta. Prízemie je viacúrovňové, k dispozícii je schodolez. Kabíny výtťahov sú po rekonštrukcii, ich rozmery sú však dané rozmermi šachty a nie sú vyhovujúce pre osoby so zníženou schopnosťou pohybu. Hlavný vstup do budovy plánuje fakulta tento rok riešiť tak, aby rozmerovo vyhovoval požiadavkám osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu.

Budova imunologického ústavu a Výpočtového strediska na Odborárskom námestí je pamiatkovo chránená. Budova nie je bezbariérová, pričom technicky je prístup na vyššie podlažia neriešiteľný, rovnako aj bezbariérové WC.

Budova na Moskovskej ulici – pamiatkovo chránená budova z rokov 1910 – 1911. Bezbariérový prístup bude možné riešiť pomocou výtťahovej plošiny a výtťahu v zrkadle schodiska.

- Pedagogická fakulta UK

Sídlí v troch budovách s výraznými stavebnotechnickými obmedzeniami. Pre osoby s telesným postihnutím v rokoch 2011 – 2016 vykonali nasledujúce úpravy:

- schodiskové sedačky
- nájazdová plošina
- interiérové podperné pomôcky pre imobilných alebo čiastočne imobilných
- upravené sociálne zariadenie pre osoby na vozíku

Pre osoby so sluchovým alebo zrakovým postihnutím v rokoch 2007 – 2016 vybudovali:

- zvukový maják a signalizácia na budovu
- komunikačné systémy pre sluchovo postihnutých, využívané na vyučovacom procese
- podpora vyučovacieho procesu tlmočníkmi posunkového jazyka
- značenie priestorov vodiacími líniami

➤ označenie priestorov nápismi v Braillovom písme

- Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK

Sídli v historickej budove, ktorá nespĺňa požiadavky bezbariérovosti. Tieto nie je možné vykonať vzhľadom na pamiatkový charakter budovy a tiež z dôvodu, že budova je v prenájme. V budove študuje jeden študent so zrakovým postihnutím. Fakulta vymenila osvetlenie v učebniach a na študijnom oddelení. Objednala aj špeciálnu kompenzačnú pomôcku – lampu s lupou.

- Fakulta telesnej výchovy a športu UK

Budova je pamiatkovo chránená, na stavebné úpravy v hlavnej budove nebol z tohto dôvodu udelený súhlas. Budova nie je bezbariérová. Bezbariérový prístup je vybudovaný na všetky športoviská – atletický štadión, plavecký bazén, futbalový štadión, sociálne zázemie pre športoviská. K 1. októbru 2016 bude otvorená špecializovaná bezbariérová telocvičňa. Do areálu športoviska je vybudovaný bezbariérový prístup z parkoviska pod mostom Lafranconi.

- Vedecký park UK

Nová moderná verejná budova, ktorá spĺňa všetky požiadavky na bezbariérovosť. Priestory sú ústretové aj k zmyslovo postihnutým osobám – farebný štruktúrovaný povrch na prístupových komunikáciách, stála služba na vrátnici, tlačidlá výťahov v Braillovom písme.

- Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK

Komplex budov s prepojenými chodbami. V minulosti boli realizované debarierizačné opatrenia, vďaka ktorým sprístupnili podstatnú časť fakulty. Boli nainštalované tri schodiskové plošiny, vybudované tri bezbariérové sociálne zariadenia, prístupová rampa k hornému vchodu, vyhradené dve parkovacie miesta. Ďalšie debarierizačné opatrenia sú plánované.

- Prírodovedecká fakulta UK

Po viacerých úpravách je inštitúciou prístupnou pre osoby s obmedzenou mobilitou.

- Evanjelická bohoslovecká fakulta

Tvorí ju komplex nových, relatívne prístupných budov, kde sa postupne pracuje na odstraňovaní fyzických prekážok.

- Fakulta managementu UK a Farmaceutická fakulta UK

Sídlia v spoločných starších budovách, kde sa postupne realizujú debarierizačné kroky.

- Právnická fakulta UK

Osobne ju navštívili pracovníci Kancelárie. Vedenie fakulty prisľúbilo riešiť zistené nedostatky v označení bezbariérového prístupu.

Prorektorka UK vo svojom stanovisku informovala aj o vysokoškolských internátoch, ktoré ponúkajú aj možnosť bezbariérového ubytovania. Deklarovala eminentnú snahu UK riešiť komplexne a programovo otázky prístupnosti akademického prostredia, čo je podmienené nielen legislatívnymi záväzkami, ale aj narastajúcim počtom záujemcov

so špecifickými potrebami o štúdium. Uviedla, že v minulom akademickom roku školu navštevovalo 242 študentov so špecifickými potrebami.

Zo stanoviska **STU** vyplýva, že v rámci naplnenia práva na vzdelanie študentov so špecifickými potrebami realizovali viacero aktivít. Na Fakulte architektúry STU bolo v roku 2008 zriadené Výskumné a školiace centrum bezbariérového navrhovania – CEDA FA STU, ktoré sa orientuje na tvorbu inkluzívneho prostredia metódou univerzálneho navrhovania. V roku 2010 boli odstránené fyzické bariéry na Stavebnej fakulte STU. V rámci rozvojového projektu ministerstva školstva okrem iného vykonali 15 auditov bezbariérovej prístupnosti svojich objektov, pripravili pilotný projekt debarierizácie Fakulty architektúry STU a vypracovali Správu o stave prístupnosti priestorov a služieb pre študentov so špecifickými potrebami. Na základe tejto správy vytvorili Akčný plán STU na rok 2015, v ktorom si okrem iného stanovili za cieľ pripraviť koncepciu debarierizácie objektov STU, koncepciu skvalitnenia podporných služieb pre študentov so špecifickými potrebami, zlepšiť prístup k informáciám a materiálom v akademických knižniciach, zabezpečiť stavebné povolenie debarierizácie priestorov Fakulty architektúry STU. V rámci ďalšieho rozvojového projektu ministerstva školstva sa zrealizuje debarierizácia fakúlt STU, zabezpečí sa ubytovanie v bezbariérových priestoroch študentského domova, zlepši sa prístup k informáciám a študijným materiálom, zlepšia sa podmienky na orientáciu, bezpečný a samostatný pohyb študentov so špecifickými potrebami. Na tento účel je vyčlenených viac ako 810 000,- eur zo štátneho rozpočtu a z prostriedkov STU. Predpokladaný termín ukončenia projektu je august 2017.

Písomné stanovisko mi zaslala aj rektorka **VŠMU**, v ktorom okrem iného uviedla, že v súčasnosti na škole študujú traja študenti so zdravotným postihnutím, ani jeden však nemá zníženú schopnosť pohybu alebo orientácie. Nedostatky v prístupe do budov na Ventúrskej a Zochovej ulici zdôvodnila najmä historickým charakterom budov. Z tohto dôvodu sa niektoré stavebné úpravy nedajú vykonať. Vyjadrila poľutovanie nad konštatovaným nedostatkom bezbariérového WC, ktoré malo nainštalované iba jedno sklopné držadlo. Uviedla, že toto WC vybudovali len nedávno na základe schválenej projektovej dokumentácie, ktorá mala garantovať všetky predpísané parametre. Prisľúbila tento nedostatok odstrániť. Tiež uviedla, že pokiaľ ide o absentujúce prvky zabezpečujúce prístup a pohyb pre osoby so zrakovým postihnutím, resp. osadenie zvončekov na budovách, bude VŠMU túto vec konzultovať s pamiatkovým úradom a v prípade kladného vyjadrenia sa budú snažiť čo najskôr tento nedostatok odstrániť. Na záver tiež poukázala na problém nedostatku finančných prostriedkov.

Aj rektor **EUBA** mi poskytol svoje stanovisko. Informoval ma o plánovanej rekonštrukcii vchodu s veľkou nájazdovou rampou, ktorú som vyhodnotila ako čiastočne bezbariérovú. Tiež plánujú vybaviť aspoň jeden výťah v každej budove zariadením

čitateľným hmatom, hmatateľných označením čísiel podlažia, umiestnením sklápavej stoličky do výtahovej kabíny. Do konca roka plánujú inštalovať do vstupnej haly každej budovy vodiace línie. Hmatové označenie miestností, hmatové orientačné tabule a iné nástroje debarierizácie pre zrakovo postihnuté osoby budú riešiť systematicky s prihliadnutím na viaceré faktory. V najbližšom období dokončia debarierizáciu WC kabín inštaláciou sklopných opierok po oboch stranách, vešiaka na odevy, držadla vedľa umývadla a sklopného zrkadla. Koncom tohto roka tiež v starej budove nainštalujú elektrickú schodiskovú plošinu na schodisko pri vrátnici, čím vyriešia prístupnosť do prízemných prednáškových miestností, k výtahom na medziposchodia a do knižnice. Uviedol tiež, že v areáli EUBA (za starou budovou) sa nachádzajú vyhradené parkovacie miesta pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu, avšak EUBA zabezpečí ich renováciu, zváži a následne zabezpečí ich premiestnenie z hľadiska lepšej dostupnosti k hlavným vchodom.

Zhrnutie

V súlade s čl. 151a ods. 1 ústavy počas prieskumu bezbariérovosti vedenia škôl poskytli súčinnosť Kancelárii, ktorá podľa § 27 ods. 2 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov plní úlohy spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti verejného ochrancu práv.

Väčšina škôl, v ktorých sme preskúmali bezbariérovosť, má sídlo v starších budovách. **Budovy, v ktorých vykonávajú svoju pôsobnosť, sú neraz v zlom technickom stave.** Oslovení zriaďovatelia aj vedenia škôl uvádzali ako hlavnú príčinu nedostatkov v bezbariérovosti najmä nedostatok finančných prostriedkov na technickú modernizáciu budov, prípadne obmedzenia z dôvodu, že ide o pamiatky. Výsledky prieskumu však preukazujú inú **skutočnú príčinu zisteného stavu** bezbariérovosti. Nedostatok finančných prostriedkov na opravu, údržbu a modernizáciu školských budov na bezbariérové je iba jedným z jej dôsledkov.

Základné a stredné školy a ich vedenia v minulosti problematiku bezbariérovosti **nepovažovali za svoj problém, pretože ľudia so zdravotným postihnutím sa mali vzdelávať inde, nie v ich inštitúciách.** Súčasnú vedenia škôl, pri všetkých iných problémoch v školstve, bezbariérovosť nepovažujú za taký dôležitý problém, aby mu venovali sústredenú a pravidelnú pozornosť.

Dôkazom pretrvávajúcej nepozornosti k osobám so zdravotným postihnutím sú niektoré nedávno zrealizované stavebné úpravy a rekonštrukcie. Napriek stavebným predpisom o bezbariérovosti ju nezohľadňujú a aj tak sú s úspechom zrealizované. V mnohých školách **boli vykonané aj nákladné rekonštrukcie a v rámci nich bolo možné asi aj bez dodatočných finančných nákladov realizovať niektoré úpravy - a nestalo sa.**

Dôkazom nepozornosti k osobám so zdravotným postihnutím je aj to, že **na odstránenie mnohých prekážok v bezbariérovosti nie sú potrebné veľké finančné náklady,** niekedy stačí obyčajný zvonček, držadlo, odstránenie zbytočne vysokého prahu, či jednoduchá informácia, a aj tak nie sú tieto prekážky zo strany školy spozorované, a teda nemôžu byť ani odstránené. V súkromných školách nebola lepšia situácia. Pracovníci Kancelárie navštívili viaceré súkromné školy s modernými, dokonca až honosnými priestormi. Bezbariérový pohyb vnútri budov však možný nebol.

Prieskum preukázal nedostatok, ktorý považujem za najzávažnejší. **Iba jeden z článkov zapojených do poskytovania vzdelávania považuje bezbariérovosť za svoj problém, teda za problém, ktorý má riešiť a za vyriešenie ktorého zodpovedá, sú to vysoké školy.**

Niektoré základné a stredné školy sa bránili, že nie sú bezbariérové, lebo nevzdelávajú žiadne postihnuté dieťa, v stanoviskách sa objavil aj názor, že „takéto deti“ sa majú vzdelávať v školách, ktoré sú na to vybavené.

Výsledkom takéhoto prístupu je, že rodičia dieťaťa so zdravotným postihnutím a dieťa so zdravotným postihnutím majú v súčasnosti právo na výber školy (povolania) výrazne obmedzené, ak sa majú riadiť priestorovými možnosťami vzdelávacej inštitúcie namiesto najlepším záujmom svojho dieťaťa. Pritom podľa článku 23 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa „ duševne a telesne postihnuté dieťa má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcu aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti“ a okrem toho podľa článku 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom „pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami...“.

Školy, teda **vzdelávatelia, ukazujú model správania** k osobám so zdravotným postihnutím. Aj tým, ako sa vo svojej ustanovizni starajú o bezbariérovosť každého druhu, vrátane tej priestorovej. **Svojím prístupom vysielajú vzdelávaným zreteľný výchovný signál.**

Ak svoje priestory nepripravujú tak, aby boli bezbariérové, vysielajú signál, že s ľuďmi so zdravotným postihnutím vo svojej spoločnosti nepočítajú. Týmto prístupom aktívne prispievajú k zužovaniu ich možností na uplatnenie, napriek tomu, že medzi základné práva osôb, chránené aj ústavou (čl. 42), aj Európskym dohovorom o ľudských právach a základných slobodách (Protokol č. 1, čl. 2) patrí právo na vzdelanie, a že jeho súčasťou je aj prístup k vzdelávaniu, aj právo na výber školy, povolania, a že toto právo patrí človeku po celý život.

Zároveň je potrebné pripomenúť, že školy nenavštevujú iba žiaci (študenti), ale oveľa širší okruh osôb. **Školy sú verejné budovy a musia spĺňať požiadavky bezbariérovosti bez ohľadu na to, či v nich v konkrétnom čase študuje osoba s telesným alebo zmyslovým postihnutím.**

Z prieskumu zároveň vyplynulo, že **ani väčšina špeciálnych škôl úplnej bezbariérovosti svojho prostredia nevenuje náležitú pozornosť**. Niektorí riaditelia škôl pre zrakovo a sluchovo postihnuté deti zdôrazňovali, že nie sú školami pre deti s telesným postihnutím, a boli pomerne prekvapení, že v ich škole pracovníci Kancelárie skúmajú prístupnosť prostredia. **Škola pre deti s telesným postihnutím bola pre ne bezbariérová, ale nebola osobitne prispôsobená pre deti so zmyslovým postihnutím.**

Z osobných návštev aj zo stanovísk škôl vyplýva, že **bezbariérovosti prostredia venujú oveľa väčšiu pozornosť vysoké školy v porovnaní s regionálnym školstvom**. Je vidieť, že oveľa konkrétnejšie formulované povinnosti vysokých škôl vo vzťahu k študentom a uchádzačom o štúdium so špecifickými potrebami obsiahnuté v zákone o vysokých školách (s účinnosťou od 1. januára 2013), prinášajú svoje ovocie. Napriek tomu, **mnohé vysoké školy (fakulty) bezbariérovosť svojho prostredia zabezpečenú nemajú**, deklarujú však riešenie individuálnych prípadov konkrétnych študentov (uchádzačov o štúdium). **V základných a stredných školách je situácia alarmujúca**, okrem škôl pre telesne postihnutých žiakov a jednej školy v Podunajských Biskupiciach, ktoré možno hodnotiť ako bezbariérové iba vo vzťahu k telesne postihnutým osobám, som v rámci prieskumu nezistila, že by niektorá z bratislavských škôl bola bezbariérová. Bezbariérovosť prostredia je vnímaná ako akýsi nadštandard. Úpravy sú tu realizované skôr čiastkovo, **bez systematickejšieho riešenia**. Dokonca jeden zriaďovateľ priznal **neprijímanie žiakov s telesným postihnutím** v niektorých školách v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti, čo je **neprijateľné**.

Závery

Dohovor sa netýka iba osôb so zdravotným postihnutím, ktorým napríklad prístupnosť fyzického prostredia pozitívne ovplyvní kvalitu života. **Uplatnenie dohovoru** najmä **kultivuje celú spoločnosť a posilňuje demokratické prostredie v nej**, pretože je postavený na rešpektovaní dôstojnosti, rovnosti príležitostí, samostatnosti, osobnej nezávislosti, slobodnej voľbe, nediskriminácii a plnom začlenení človeka do spoločnosti.

Slovenská republika sa pristúpením k dohovoru okrem iného zaviazala, že bude rešpektovať a presadzovať **zásadu prístupnosti fyzického prostredia pre osoby so zdravotným postihnutím**. Výsledky tohto prieskumu sú podkladom k týmto záverom verejného ochrancu práv:

- 1) **Nízka vymožitelnosť** vykonania opatrení na zabezpečenie prístupu osôb so zdravotným postihnutím k fyzickému prostrediu v oblasti verejnej správy na úseku vzdelávania.
- 2) **Vzťah vzdelávateľov k záväzku** vytvárať bezbariérové fyzické prostredie v budovách škôl:
 - **Základné a stredné školy si bezbariérovosť neosvojili ako svoj záväzok**. Bezbariérovosť nepatrí ani medzi ich priority. Tomuto prístupu zodpovedá aj výsledok prieskumu, podľa ktorého **je väčšina škôl bariérová alebo iba čiastočne bezbariérová**.

- Základné a stredné školy **odkazom na špeciálne školy**, ktoré podľa nich majú poskytovať výchovu a vzdelávanie deťom a žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami – **prebrali reštriktívne filozofiu školského zákona, ktorý však ustanovuje nie iba, ale aj** – možnosť oddeleného vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. **Dohovor však hovorí o prístupe k inkluzívnemu vzdelávaniu**, o nezávislom spôsobe života a začlenení do spoločnosti, ako aj o rovnosti a nediskriminácii. Osoby so zdravotným postihnutím majú právo zvoliť si rovnako ako ostatní, kde sa budú vzdelávať a školy (štát) im to majú umožniť vykonaním primeraných úprav. Odmietnutie vykonania primeraných úprav, čomu zodpovedá aj ich faktické nevykonanie, dohovor definuje ako **diskrimináciu**.
- Príčinou, že základné a stredné školy nie sú bezbariérové je skutočnosť, **že školy sa s týmito úlohami neidentifikujú**, pretože pre deti a žiakov so zdravotným postihnutím bola tradične vytvorená oddelená možnosť vzdelávania v špeciálnom školstve. Teda hlavnou **príčinou** toho, že školy nie sú priestorovo bezbariérové **nie je nedostatok peňazí, ale iná bariéra**. Veď ak napríklad škola nemala telocvičňu, alebo potrebovala rekonštrukciu či modernizáciu, tak za svoje dobudovanie bojovala. Za pomoci projektov a eurofondov v posledných rokoch už veľa škôl dosiahlo mnohé vylepšenia. A ostali bariérové...
- **Vysoké školy** odstraňovaniu bariér v budovách venujú viac pozornosti, ich budovy sú už pre osoby so zdravotným postihnutím prístupnejšie, prekvapujúcou negatívnou výnimkou je STU. Vysoké školy **sa za plnenie záväzku bezbariérovosti cítia zodpovedné**. V ich prípade nie je prekážkou v odstraňovaní priestorových bariér nedostatok vôle, ale **skutočne nedostatok finančných prostriedkov**, ktoré sú potrebné na nákladné rekonštrukcie starších budov.

3) Neplnenie povinnosti riadneho hospodára, nestarostlivosť a nedbanlivosť pri dodržiavaní predpisov zo strany štátu.

Školy, najmä vysoké, uvádzali, že sídlia v starších budovách, čo spôsobuje problém pri riešení ich bezbariérovosti. Už v roku 1985 vyhláška upravovala požiadavky zabezpečujúce užívanie stavieb osobami s obmedzenou možnosťou pohybu. **Stavebný zákon** a jeho vykonávacie predpisy obsahujú právnu úpravu požiadaviek na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie.

Imanentnou súčasťou vlastníckeho práva je vec užívať a brať z nej úžitky, ale aj povinnosť vlastníka sa o ňu riadne starať. Práve preto, že školy sídlia v starších budovách, ktoré boli v minulosti vo vlastníctve štátu, sa mal vtedy štát ako ich vlastníč, prípadne správca o školské budovy riadne starať. Vzhľadom na túto históriu veľkej časti školských budov, ktoré boli zanedbané práve štátom, sa očakáva, že ak nástupnícky štát pristúpi k dohovoru,

dohliadne aj na to, **aby vytvoril podmienky na jeho plnenie**. Čo v oblasti verejnej správy na úseku vzdelávania znamená, že **zabezpečí, aby boli školské budovy svojmu účelu prispôsobené aj po stavebnotechnickej stránke** tak, aby mohli byť užívané aj osobami s obmedzenou možnosťou pohybu a orientácie. Neustanovenie konkrétneho orgánu zodpovedného za zistenie existujúceho stavu a za určenie jeho nápravy, napr. aj postupným vyčleňovaním rozpočtových prostriedkov na odstránenie bariérovosti v školských budovách, ale aj nevymáhanie plnenia stavebných noriem a plnenia záväzkov z dohovoru, nás priviedli k dnešnému stavu v oblasti neriešenia bezbariérovosti verejných budov vrátane budov, v ktorých vzdelávatelia na základe štátnej licencie poskytujú vzdelávanie.

4) Roztrieštená zodpovednosť za implementáciu dohovoru do praxe v oblasti verejnej správy na úseku vzdelávania.

Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť je stály odborný, poradný, koordinačný a konzultatívny orgán vlády SR v oblasti ochrany základných ľudských práv a slobôd a tiež v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím. Zaujíma stanoviská k vnútroštátnemu plneniu medzinárodných záväzkov SR v oblasti ochrany ľudských práv a prerokúva návrhy správ o ich plnení. Jedným zo stálych výborov Rady vlády SR je aj Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím. Výbor priebežne sleduje a vyhodnocuje plnenie Národného programu. Hodnotenie predkladá Rade vlády SR a podieľa sa na vypracúvaní návrhov správ pre kontrolné mechanizmy medzinárodných zmlúv o ľudských právach, najmä Dohovoru.

Národný program je komplexným programovým dokumentom, ktorý definuje záväzky SR voči osobám so zdravotným postihnutím. Bol prijatý uznesením vlády SR dňa 15. januára 2014. Ako sa uvádza v Národnom programe, jeho základným cieľom je prostredníctvom definovaných úloh a opatrení zabezpečiť dosahovanie pokroku v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím uznaných Dohovorom a pokroku pri ich používaní. Je koncipovaný ako otvorený dokument, obsahuje základné úlohy na obdobie rokov 2014 – 2020, s aktualizáciou a vyhodnocovaním každé 2 roky.

V oblasti prístupnosti je v Národnom programe definovaná úloha zabezpečiť bezbariérovosť budov štátnej správy, samosprávy a verejnoprávnych inštitúcií a to nasledujúcimi spôsobmi:

- Zabezpečiť v budovách všetkých inštitúcií verejnej správy (štátnej správy a samosprávy) identifikáciu bariér, ktoré sú v rozpore s bezbariérovosťou a s platnými právnymi predpismi, ako aj vypracovanie časového plánu na 5 – ročné obdobie s určením priorít na postupné odstraňovanie identifikovaných bariér.

- Zabezpečiť možnosti finančného krytia odstraňovaných identifikovaných bariér v súlade s vypracovanými časovými plánmi. Po uplynutí 5-ročnej lehoty na realizáciu plánu zabezpečiť pravidelné monitorovanie dodržiavania.

Zodpovednými sú jednotlivé ministerstvá a samospráva. Termín (s)plnenia tejto úlohy je stanovený na roky 2015 až 2020.

Z dokumentu o plnení opatrení z Národného programu k 29. septembru 2014 vyplýva, že ministerstvo školstva prostredníctvom výzvy rozvojového projektu na rok 2014 vyčlenilo účelové finančné prostriedky vo výške 373 613 € na financovanie rozvojových projektov zameraných na podporné opatrenia pre výchovu a vzdelávanie žiakov so zdravotným postihnutím, ktorí sa vzdelávajú formou školskej integrácie v základných školách alebo v špeciálnych základných školách. V dokumente sa ďalej uvádza, že ministerstvo školstva pripravuje realizáciu tvorby Národného akčného plánu na debarierizáciu vysokoškolského prostredia, ktorý mal byť schválený v roku 2015.

Správa o plnení opatrení vyplývajúcich z Národného programu a návrh na jeho aktualizáciu, ktorá je v súčasnosti v medzirezortnom pripomienkovom konaní a má poskytnúť komplexnú informáciu o stave plnenia opatrení v hodnotiacom období rokov 2014 - 2015, doplnila spôsob plnenia uvedenej úlohy aj o požiadavku zohľadnenia pravidiel prístupnosti pri prenájme a získavaní nových budov a pri rekonštrukcií existujúcich budov.

Zo Správy o plnení opatrení vyplývajúcich z Národného programu vo vzťahu k oblasti zabezpečenia bezbariérovosti budov nevyplýva, či na školách bola vykonaná identifikácia bariér, ktorá je základným predpokladom pre ich ďalšie odstraňovanie. Ministerstvo školstva okrem iného v tejto správe uvádza, že sa priebežne poskytujú v rámci možností rozpočtu z kapitoly ministerstva školstva a kapitoly Ministerstva vnútra SR finančné prostriedky na zabezpečenie bezbariérovosti v zmysle požiadaviek jednotlivých organizácií rezortu ministerstva školstva, útvarov ministerstva školstva, vyšších územných celkov, verejných vysokých škôl a okresných úradov. Z tejto všeobecnej formulácie nie je vôbec zrejmé koľko finančných prostriedkov a na aké konkrétne účely boli poskytnuté. Tiež sa dozvedáme, že ministerstvo školstva zrealizovalo výzvu na predloženie žiadostí o financovanie rozvojového projektu pre školy regionálneho školstva „Odstránenie stavebných bariér - rovnosť príležitostí na vzdelávanie pre žiakov so zdravotným postihnutím 2015“ vo výške 300 000,- eur.

Správa o plnení opatrení k úlohe zabezpečeniu bezbariérovosti budov ďalej obsahuje vyjadrenie Únie miest Slovenska, že mestá postupne debarierizujú školské zariadenia, mestské úrady, zdravotnícke zariadenia, ďalšie budovy verejnoprávných inštitúcií. Niektoré mestá iba pripravujú dokumentáciu, v niektorých prípadoch sú problémy s pamiatkovo chránenými budovami. Nasledujú vyjadrenia samosprávnych krajov, z ktorých niektoré sa

zmieňujú aj konkrétne o školách, niektoré vôbec. Aj tieto vyjadrenia sú však iba veľmi všeobecné, typu postupne sa realizujú opatrenia na zabezpečenie bezbariérovosti. Bratislavský samosprávny kraj dokonca uviedol, že v objektoch škôl a školských zariadení neboli v sledovanom období realizované bezbariérové úpravy.

Správa obsahuje len veľmi čiastkové a nesystematické vyjadrenia, z ktorých vôbec nie je zrejmý stav plnenia stanovenej úlohy, a to dvomi konkrétnymi spôsobmi. Je len málo pravdepodobné, že sa takýmto spôsobom v dohľadnej dobe podarí naplniť stanovený cieľ - zabezpečiť bezbariérovosť budov štátnej správy, samosprávy a verejnoprávnych inštitúcií. Vo vzťahu k budovám škôl nie je stanovená konkrétna zodpovednosť jedného subjektu za zabezpečenie plnenia stanovených úloh.

Debarierizácia škôl sa dotýka viacerých subjektov – zodpovední sú ministerstvo školstva, vnútra, financií, VÚC, obce, riaditelia škôl, vedenia vysokých škôl, čiastočne aj stavebné úrady a ministerstvo spravodlivosti ako orgán, ktorý má vo svojej pôsobnosti ochranu základných práv a slobôd. **Žiaden z uvedených subjektov sa necíti byť zodpovedný za celú problematiku, iba za nejakú jej malú časť.** To má dopad aj na plnenie záväzkov, aj na ich vymožiteľnosť.

Podľa § 13 ods. 9 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácií ústredných orgánov štátnej správy **Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky zabezpečuje tvorbu a uskutočňovanie štátnej politiky a koordináciu plnenia úloh v oblasti ľudských práv. Uvedený zákon však výslovne neustanovuje** vláde, jednotlivým ministerstvám a ústredným orgánom štátnej správy ich pôsobnosť vo vzťahu k implementácii dohovoru (dohovorov) **do praxe v tej oblasti verejnej správy, v ktorej sú ústredným orgánom.** Poradná, koordinačná a konzultačná pôsobnosť Rady vlády SR nie je v tomto smere dostačujúca.

Odporúčania

A. Národnej rade Slovenskej republiky odporúčam, aby prostredníctvom legislatívneho oprávnenia svojich výborov, prípadne poslancov:

- **doplnila v zákone č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácií ústrednej štátnej správy** znenie § 17 o pôsobnosti ministerstva školstva tak, aby z neho vyplynulo, že ministerstvo školstva je zo zákona ustanoveným ústredným orgánom verejnej správy, ktorý zodpovedá za oblasť implementácie dohovoru (dohovorov) v štátnych aj neštátnych školách,
- **ustanovila ministerstvu školstva** na vykonávanie pôsobnosti v oblasti implementácie dohovoru do praxe štátnych aj neštátnych škôl primerané právne nástroje, to znamená v zákonoch upravujúcich činnosť verejnej správy v oblasti

vzdelávania (napr. školský zákon, zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve, zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých kompetencií z orgánov štátnej správy na obce a VÚC, zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení) ustanoviť jeho povinnosti a oprávnenia k dotknutým subjektom, aj práva a povinnosti dotknutých subjektov (táto potreba sa môže primerane týkať aj iných dohovorov),

- **v zákone o štátnom rozpočte každoročne vyčlenila** buď v rozpočtovej kapitole všeobecná pokladničná správa alebo v jednotlivých rozpočtových kapitolách finančné **prostriedky účelovo určené na zabezpečenie bezbariérovosti verejných priestranstiev a verejných budov** a prijať úpravu zákona o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy (č. 583/2004 Z. z.) a zákona o rozpočtových pravidlách verejnej správy (č. 523/2004 Z. z.),

- **zvážila prijatie:**

- **zákona na podporu implementácie dohovoru do praxe** orgánov verejnej správy, ktorý by ustanovoval zodpovednosť konkrétneho správneho orgánu pre určenú oblasť, jeho oprávnenia na zabezpečenie plnenia zverených úloh vrátane konkretizácie podporných opatrení, ktoré je oprávnený na podporu implementácie poskytnúť, jeho oprávnenia voči dotknutým subjektom, vrátane sankcií (*pri tejto príležitosti možno zvážiť aj, či v prípade iných dohovorov a aj takých medzinárodných zmlúv, ktoré boli ratifikované, a teda sú platné a priamo zakladajú práva a povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon* (čl. 7 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky) by nebolo vhodné **prijat' zákon na podporu ich implementácie do praxe**),
- **zákona o dotáciách na zabezpečenie implementácie dohovoru (dohovorov)**, podobne postupoval štát aj v minulosti, keď bol napríklad prijatý zákon č. 443/2011 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania. Je vo verejnom záujme plniť záväzky štátu, ktoré na seba prevzal pristúpením k dohovoru (aj k iným dohovorom); ak je prekážkou aj pre ich napĺňanie aj nedostatok finančných prostriedkov je prijatie uvedeného zákona vhodnou pomocou.

B. Ministerstvu školstva odporúčam:

- **zaradiť medzi kritériá na vydanie oprávnenia poskytovať vzdelávanie** povinnosť budúceho vzdelávateľa preukázať aj, že vzdelávanie bude poskytovať v budove bezbariérovo prístupnej zvonka aj vo vnútri pre osoby s telesným aj zmyslovým zdravotným postihnutím,

- **zabezpečiť pravidelné preskúmavanie dodržiavania práv osôb so zdravotným postihnutím** vyplývajúcich z dohovoru vo všetkých štátnych aj neštátnych školách.

C. Ministerstvom školstva, vnútra, VÚC, obciam a mestám odporúčam:

- reálne naplniť úlohy stanovené v Národnom programe – konkrétne vo vzťahu k školám aj školským zariadeniam **v rámci svojej pôsobnosti zistiť skutočný stav** bezbariérovosti školských budov a budov, v ktorých je poskytované vzdelávanie; na základe výsledkov zistenia **určiť záväzný časový harmonogram** na obdobie 5 rokov na odstránenie vonkajších aj vnútorných bariér v jednotlivých objektoch, zabezpečiť možnosti finančného krytia a kontrolu dodržiavania časového harmonogramu,
- **iniciovať, organizovať a podporiť aktivity, ktorých cieľom je odstraňovať priestorové bariéry, nielen v školách.** Naposledy napríklad hlavné mesto SR Bratislava začalo odstraňovať bariéry desiatok priechodov pre chodcov a pri zastávkach mestskej hromadnej dopravy a verejným príslubom sa zaviazalo, že ich bude odstraňovať v určených počtoch aj v budúcich rokoch. Verejný ochranca práv by privítal, keby mestá zorganizovali **súťaž miest a obcí** o to, ktoré z nich dokáže do určeného časového obdobia odstrániť väčší počet priestorových bariér.